

Sosyal Bilgilerin Temelleri

Editörler:

Refik TURAN

Kadir ULUSOY

9. Baskı

Editörler: Refik TURAN - Kadir ULUSOY

SOSYAL BİLGİLERİN TEMELLERİ

ISBN 978-605-364-222-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

9. Baskı: Ekim 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bilgi, tarih boyunca önemli olmuştur. Özellikle 19. yüzyıldan sonra, bilginin kullanılması, üretilmesi ve işlevselliği daha da önem kazanmıştır. Sosyal bilgilerin de 19. yüzyıldan itibaren önemini arttırması, toplumsal olayların belirlenmesi ve çözümlenmesi sürecini hızlandırmıştır. Zamanla eğitim-öğretim kurumlarına giren sosyal bilgiler dersi bu süreçte önemli bir rol almıştır.

Sosyal bilgiler nedir? sorusu sorulduğunda ilk verilen cevaplar arasında; “tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularının birlikte anlatıldığı ders” tanımı görülmektedir. 2005 yılına kadar sosyal bilgiler derslerinde, bir ünite tarih, bir ünite coğrafya konularının işlendiği dikkatte alınırsa, bu tanımların söylenmesine çok şaşırılmamalıdır. Sosyal bilgilerin sadece tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularından ibaret olmadığını anlatılabilmesi için sosyal bilgilerin temellerini ve sosyal bilgileri oluşturan disiplinleri tanımak önem kazanmaktadır.

Sosyal bilgilerin birçok amacı vardır. Bu amaca ulaşabilmek için birçok disiplinden de yararlanılmaktadır. Bu süreç disiplinler arası işbirliği ve disiplinler arası yaklaşımı da gerekli kılmaktadır. Çünkü toplumsal olaylar birçok disiplini ilgilendirebilmektedir. Bir olaya, tarihçi kendi açısından, felsefeci kendi açısından, din bilimcisi kendi açısından, psikolog kendi açısından bakarsa sağlıklı bir analiz ve tespitle bulunulmuş olamaz. Bu nedenle sosyal bilgilerin temellerini oluşturan disiplinlerin bilinmesi ve bu disiplinlerin sosyal bilimlerdeki yerinin kavranması faydalı olacaktır. Ülkemizde 2003 Kasım’ında hazırlıkları başlayan ve 2005 yılında uygulanmaya başlanan sosyal bilgiler programında da disiplinler arası işbirliğinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Bu kitabın hazırlanması aşamasında; sosyal bilgiler derslerini okutacak öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin ihtiyaç duyabileceği bilgilere yer verilmeye çalışılmıştır.

Bu eserin ortaya çıkmasında ülkemizin çeşitli üniversitelerinde görev yapmakta olan birçok akademisyenin katkısı olmuştur. Emegi geçen herkese teşekkürü borç biliriz. Kitabın basım aşamasında emegi geçen Servet SARIKAYA’ya ve PEGEM Akademi çalışanlarına teşekkür ederiz.

Çalışmanın sosyal bilgiler öğretimi alanında emek veren tüm eğitimcilere faydalı olması dileğiyle...

Prof. Dr. Refik TURAN

ORCID No: 0000-0001-8369-800X

Prof. Dr. Kadir ULUSOY

ORCID No: 0000-0002-3243-9347

Ekim 2022

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Refik TURAN - Prof. Dr. Kadir ULUSOY

- BÖLÜM 1:** SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN DÜNYÜ BUGÜNÜ VE YARINI
Prof. Dr. Bayram TAY, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2466-1527
- BÖLÜM 2:** TÜRK EĞİTİM TARİHİNDE SOSYAL BİLGİLER
Prof. Dr. Handan DEVECİ, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9765-2117
- BÖLÜM 3:** SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN FELSEFİ TEMELLERİ
Doç. Dr. İsmail Hakan AKGÜN, Adıyaman Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0190-1866
- BÖLÜM 4:** SOSYAL BİLGİLERDE TARİHİN YERİ VE ÖNEMİ
Prof. Dr. Refik TURAN, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8369-800X
Prof. Dr. Kadir ULUSOY, Mersin Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3243-9347
- BÖLÜM 5:** SOSYAL BİLGİLERDE COĞRAFYANIN YERİ VE ÖNEMİ
Prof. Dr. Ali MEYDAN, Nevşehir Hacı Beştaş Veli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1278-096X
- BÖLÜM 6:** SOSYAL BİLGİLERDE SOSYOLOJİNİN YERİ VE ÖNEMİ
Prof. Dr. Hacı DURAN, İstanbul Aydın Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2843-7496
- BÖLÜM 7:** SOSYAL BİLGİLERDE PSİKOLOJİNİN YERİ VE ÖNEMİ
Doç. Dr. Barış KAYA, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8722-9398
- BÖLÜM 8:** SOSYAL BİLGİLERDE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİN YERİ VE ÖNEMİ
Dr. Öğr. Üyesi Gülmisâl EMİROĞLU, Necmettin Erbakan Üniversitesi
- BÖLÜM 9:** SOSYAL BİLGİLERDE İLETİŞİMİN YERİ VE ÖNEMİ
Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9193-4313
- BÖLÜM 10:** SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE HUKUK
Prof. Dr. Kubilay YAZICI, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6057-8192
Öğr. Gör. Şule ERDİLMEN OCAK, Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0886-2823

BÖLÜM 11: VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ

Prof. Dr. Hakan AKDAĞ, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7892-7733

Prof. Dr. Serdarhan Musa TAŞKAYA, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0618-0084

BÖLÜM 12: SOSYAL BİLGİLER VE YEREL TOPLUM ÇALIŞMALARI

Prof. Dr. Tuğba Selanik AY, Afyon Kocatepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1368-052X

BÖLÜM 13: SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE MÜZELERİN ÖNEMİ

Prof. Dr. Bahri ATA, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2214-0560

BÖLÜM 14: SOSYAL BİLGİLERDE EĞİTİMİN YERİ VE ÖNEMİ

Prof. Dr. Tuğba YANPAR YELKEN, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0800-4802

BÖLÜM 15: SOSYAL BİLGİLERDE SANATIN YERİ VE ÖNEMİ

Doç. Dr. Besime Arzu GÜNGÖR AKINCI

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6641-5351

BÖLÜM 16: SOSYAL BİLGİLERDE EKONOMİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN, Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3628-8571

BÖLÜM 17: SOSYAL BİLGİLERDE ARKEOLOJİ İLE ANTROPOLOJİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Prof. Dr. Hakan AKDAĞ, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7892-7733

Doç. Dr. İbrahim SARI, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5477-7067

BÖLÜM 18: DÜNYADA SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

(ABD, Almanya, Kanada, Japonya, Mısır, Ürdün Örneği)

Prof. Dr. Zafer ÇAKMAK, Fırat Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0612-814X

Doç. Dr. Birol BULUT, Fırat Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1096-4527

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN DÜNÜ BUGÜNÜ VE YARINI

Giriş.....	2
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler	7
Etkili Vatandaşlık	7
Kültürleme.....	8
Çocuğa Görelik.....	9
Bilgi Temeli	9
Yöntem.....	10
Zaman (Geçmiş-Bugün-Gelecek).....	10
Alan ve Ders.....	11
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar.....	11
Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	11
Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	12
Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	12
Dünyada Sosyal Bilgiler Öğretimi Geleneği.....	13
Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretimi Geleneği.....	14
Sonuç.....	16
Kaynakça.....	17

2. BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM TARİHİNDE SOSYAL BİLGİLER

Tanzimat Öncesi Dönemde Sosyal Bilgiler Eğitimi	20
Tanzimat Döneminde Sosyal Bilgiler Eğitimi	23
II. Meşrutiyet Döneminde Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	26
Cumhuriyet Döneminde Sosyal Bilgiler Eğitimi	28
Ders Örneği.....	31
Sonuç.....	34
Kaynakça.....	36

3. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN FELSEFİ TEMELLERİ

Giriş.....	39
Felsefe Nedir?.....	39
Felsefenin Temel İnceleme Alanları.....	40
Temel Felsefi Akımlar	42
Eğitim Felsefesi	45
Temel Eğitim Felsefeleri.....	45
Felsefe - Eğitim İlişkisi	49
Felsefenin Eğitime Katkıları ve Eğitim Felsefesinin İşlevleri.....	50
Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Felsefe	53
Sonuç.....	55
Kaynakça.....	57

4. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLERDE TARİHİN YERİ VE ÖNEMİ

Giriş.....	60
Sosyal Bilgiler ve Alt Disiplinleri	60
Tarih Nedir?	62
Sosyal Bilgiler İçinde Tarih	70
Tarihe Yardımcı Olan Bilimler.....	72
Tarihin Sosyal Bilimler Disiplinleri ile İlişkisi	73
Sonuç.....	75
Kaynakça.....	76

5. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLERDE COĞRAFYANIN YERİ VE ÖNEMİ

Giriş.....	80
Sosyal Bilgiler Programı	80
İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi	82
Sosyal Bilgilere Olan İhtiyaç	83
Coğrafya Eğitiminin Önemi	84
İlköğretimde Coğrafya Öğretiminin Önemi	87
Kaynakça.....	93

6. BÖLÜM**SOSYAL BİLGİLERDE SOSYOLOJİNİN YERİ VE ÖNEMİ**

Giriş.....	96
Sosyolojinin Tanımı ve Konusu.....	97
Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Konusu.....	101
Sosyal Bilimler, Sosyoloji ve Sosyal Bilgiler.....	102
Sosyal Bilgiler Dersinin Konuları ve Sosyoloji.....	105
Birey ve Toplum.....	106
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler.....	108
Güç, Yönetim ve Toplum, İnsanlar ve Yönetimler.....	111
Sonuç.....	113
Kaynakça.....	114

7. BÖLÜM**SOSYAL BİLGİLERDE PSİKOLOJİNİN YERİ VE ÖNEMİ**

Giriş.....	116
Sosyal Bilgiler Programında (2005) Psikolojinin Kullanım Alanları ve Sosyal Bilgiler-Psikoloji İlişkisi.....	116
Sosyal Bilgiler-Psikoloji İlişkisi.....	120
Sonuç.....	124
Kaynakça.....	125

8. BÖLÜM**SOSYAL BİLGİLERDE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİN YERİ VE ÖNEMİ**

Giriş.....	128
Uluslararası İlişkilerin Temel Özellikleri.....	129
Uluslararası İlişkilerin Mahiyeti ve Kapsamı.....	129
Uluslararası İlişkilerin Tarihçesi.....	131
Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar.....	132
Uluslararası İlişkilerde Aktörler ve Aktörlerin İlişki Türleri.....	136
Uluslararası İlişkilerin Aktörleri.....	136
Devlet.....	136
Devlet Dışı Örgütler.....	138
Hükûmetler Arası Uluslararası Örgütler.....	138
Hükûmet Dışı Uluslararası Örgütler.....	139
Aktörlerin İlişki Türleri.....	140

Uluslararası İlişkilerin Amaç ve Araçları	142
Dış Politikada Amaç	142
Dış Politikanın Araçları.....	143
Dış Politikayı Belirleyen Faktörler	147
Uluslararası Sorunlar	150
Uluslararası İlişkiler ve Eğitim	152
Uluslararası İlişkiler, Vatandaşlık Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi İlişkisi ..	152
ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa'da Uluslararası İlişkilerin Öğretimi	156
Türkiye'de Sosyal Bilgiler (4. ve 5. Sınıf) Programı ve Uluslararası İlişkiler	162
Sonuç.....	166
Kaynakça.....	169

9. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLERDE İLETİŞİMİN YERİ VE ÖNEMİ

Giriş.....	172
İletişimin Tanımı, Ögeleri ve İletişim Türleri.....	172
Sosyal Bilgiler Dersinde İletişim Becerilerinin Kullanılması ve Geliştirilmesi.....	174
Sosyal Bilgiler Öğretim Programında İletişim Becerilerinin Yeri	175
Sosyal Bilgiler Dersinde Dinleme Becerilerinin Geliştirilmesi	179
Örnek Etkinlik.....	180
Sosyal Bilgiler Dersinde Yazma Becerilerinin Geliştirilmesi.....	182
Örnek Etkinlik.....	183
Sosyal Bilgiler Dersinde Konuşma Becerilerinin Geliştirilmesi	184
Örnek Etkinlik.....	185
Sosyal Bilgiler Dersinde Okuma Becerilerinin Geliştirilmesi	186
Sosyal Bilgiler Dersinde Empati Becerilerinin Geliştirilmesi.....	188
Sosyal Bilgiler Dersinde Çatışma Çözme Becerilerinin Geliştirilmesi	189
Sonuç.....	191
Kaynakça.....	193

10. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE HUKUK

Giriş.....	197
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile Hukuk Bilimi Arasındaki İlişki	197
Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Hukuk ile İlgili	
Kavramlarının Öğretimi	205

Toplumsal Düzen Kuralları.....	206
Hukuk Kavramı	206
Hukuk Kurallarının Temel Nitelikleri ve Çeşitleri.....	208
Hukukun Kaynakları.....	209
A- Asıl Kaynaklar	210
Yazılı Kaynaklar.....	210
Yazısız Kaynaklar	210
B- Yardımcı Kaynaklar	211
Hukukun Dalları.....	211
Özel Hukuk	211
Kamu Hukuku	212
Karma Nitelikli Hukuk Dalları.....	213
Sonuç.....	214
Kaynakça.....	216

11. BÖLÜM

VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ

Giriş.....	219
Vatandaşlık Eğitimi	221
Vatandaşlık (Yurttaşlık)	222
Vatandaşlık Hakları.....	223
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Vatandaşlık Eğitimi.....	224
Vatandaşlık Eğitiminde Öğretmenlere Düşen Görevler	225
İnsan Hakları Eğitimi.....	226
İnsan Hakları	227
Günümüze Kadar İnsan Haklarının Gelişmesine Katkı Sağlayan Gelişmeler	228
Sosyal Bilgiler Öğretiminde İnsan Hakları Eğitimi	231
İnsan Hakları Eğitiminde Öğretmenlere Düşen Görevler.....	232
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimine Ait Kavramlar	234
Sonuç	239
Kaynakça.....	241

12. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER VE YEREL TOPLUM ÇALIŞMALARI

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel Toplum Çalışmaları: Tanım, Kapsam	244
Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarından Yararlanmaya Yönelik Olarak Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler	247
Yerel Toplumda Yer Alan Kurum ve Kuruluşlardan Yararlanma Kapsamında Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler	250
Yerel Toplumda Yer Alan Kişilerden Yararlanma Kapsamında Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler	251
İnternet ve Kütüphane Kaynaklarından Yararlanma	254
Özel Günler ve Güncel Olaylardan Yararlanma	256
Yerel Toplum Çalışmaları Bakımından Sosyal Bilgiler Programının İncelenmesi	257
Sonuç	260
Kaynakça	264

13. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE MÜZELERİN ÖNEMİ

Giriş	268
Küreselleşme, Eğitimbilim ve Müzeler	269
2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Müzelerle İlgili Direktifler ve Etkinlikler	270
Sosyal Bilgiler Öğretim Programıyla Bazı Müzelerin İlişkilendirilmesi	271
2005 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Müzeler	274
Oluşturmacılık Yaklaşımı ve Müzelere Yansımaları	277
Sonuç	279
Kaynakça	281

14. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLERDE EĞİTİMİN YERİ VE ÖNEMİ

Giriş	284
Eğitim ve Eğitim Bilimleri Kavramları	284
Eğitim Bilimleri Alanları ve Sosyal Bilgilerle İlişkileri	285
Eğitimin İşlevleri	289
Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kullanılacak Temel Eğitim İlkeleri	290
Eğitim Alanında Yapılan Yeniliklerden Bazıları ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	291

Oluşturmacılık ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	292
İnovasyon ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	292
Demokrasi, Eğitim ve Sosyal Bilgiler	293
Avrupa Birliği ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	293
Sonuç.....	295
Kaynakça.....	296

15. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLERDE SANATIN YERİ VE ÖNEMİ

Giriş.....	300
Sanat ve Sanat Eğitimi.....	300
Sanat.....	300
Sanat Eğitimi.....	302
Görsel Materyallerden Yararlanma	303
Stratejiler	303
İnsanlar, Yer ve Zaman Stratejisi.....	303
Benzerlikler ve Farklılıklar Stratejisi	304
Çeyrek ya da Yarım Dilimlerin Analizi	304
Görselin Önemi.....	306
Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sanat	307
Resim.....	309
Minyatür	310
Fotoğraf.....	312
Sonuç.....	314
Kaynakça.....	315
Ekler	316

16. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLERDE EKONOMİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Giriş.....	320
Ekonomi Disiplininin Tarihçesi	320
Ekonominin Temel Kavramları.....	322
Ekonominin İlgilendiği Temel Sorular.....	324
Ekonominin Dalları	325
Ekonomik Sistemler	325
Sosyal Bilimler İçerisinde Ekonomi Disiplininin Yeri.....	326

Üniversite Öncesinde Ekonomi Eğitiminin Önemi	329
Sosyal Bilgiler Dersinde Ekonomi Konularının Öğretilmesi	332
Sonuç.....	335
Kaynakça.....	336

17. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLERDE ARKEOLOJİ İLE ANTROPOLOJİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Giriş.....	340
Arkeoloji Nedir?	341
Bazı Arkeolojik Kavramlar	342
Arkeolojinin Amacı	342
Arkeolojinin Gelişimi	343
Türkiyede Yapılan Bazı Arkeolojik Kazılar	344
Sosyal Bilgiler Öğretimi Açısından Arkeoloji	345
Antropoloji Nedir?	347
Antropolojinin Amacı	348
Antropolojik Devirler	349
Antropolojinin Tarihsel Gelişimi	350
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Antropoloji	350
Sonuç.....	350
Kaynakça.....	352

18. BÖLÜM

DÜNYADA SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ (ABD, Almanya, Kanada, Japonya, Mısır, Ürdün Örneği)

Giriş.....	356
New Jersey Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	359
Okulöncesinden 12. Sınıfa Kadar Sosyal Bilgiler Öğretimi	360
Ontorio Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Vizyon ve Hedefleri.....	361
Sonuç.....	374
Kaynakça.....	375

1. Bölüm

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN DÜNÜ BUGÜNÜ VE YARINI

Öğrenme Hedefleri

Bu bölüm sonunda aşağıdaki kazanımlara ulaşmanız beklenmektedir:

1. Sosyal bilgilerin tanımını yapabileceksiniz.
2. Sosyal bilgiler öğretiminin dayandığı temel ilkeleri fark edebileceksiniz.
3. Dünyada sosyal bilgiler öğretim geleneğinin gelişimini kavrayabileceksiniz.
4. Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim geleneğinin gelişimini kavrayabileceksiniz.

İçindekiler

- Giriş
- Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler
- Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar
- Dünyada Sosyal Bilgiler Öğretimi Geleneği
- Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretimi Geleneği
- Sonuç
- Kaynakça

Giriş

İlk insandan günümüze kadar değişmeyen unsurlardan biri insanoğlunun yaşadığı dünyayı anlama ve anlamlandırma çabasıdır. Merak, hayret gibi duygular insanları araştırma yapmaya itmiş ve bu da önce felsefenin sonra da bilimin doğmasına neden olmuştur. “Bilim nedir?” sorusu geçmişten günümüze cevabı bulunmaya çalışılan soruların başında gelmektedir. Bilim şudur demek zor olduğundan, bazı tanımlara bakmak faydalı olabilecektir.

Sönmez (1998) bilimi, gerçeğin bir kısmı ile kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu süreç sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlamaktadır. Tanıma göre bilim, gerçeğin hepsi ile ilgilenmez, onu parçalara ayırır ve bu parçalardan biri ile ilgilenir. Bu ilgi belli bir süreçte ve kanıtlamaya dayalı olarak gerçekleşir. Yani kanıtlama olmadan bilim olamaz. Kanıtlama bilimsel yöntemin kullanılması ile mümkün olabilir. Geçmişten günümüze bilimsel yöntem, iki farklı bakış açısını yansıtabilecek şekilde ifade edilebilir. Bunlardan birincisi, bilimin gözlem ve deney boyutunu ön plana almakta; bilimsel yöntemi, olguları saptama, düzenleme ve öylece edinilen bilgileri genelleme olarak ifade etmektedir. İkincisi ise bilimin kuramsal boyutunu ön plana alan, bilimi bir açıklama, bir kavramsal problem çözme yöntemi olarak gören anlayıştır (Yıldırım, 1998).

Einstein, bilimi, her türlü düzenden yoksun duyu verileri (algılar) ile mantıksal olarak düzenli düşünme arasında uygunluk sağlama çabası olarak ifade ederken, Russell; gözlem ve gözleme dayalı uslama (akıl yürütme) yoluyla önce dünyaya ilişkin olguları, sonra bu olguları birbirine bağlayan yasaları bulma çabasını bilim olarak tanımlamaktadır. Her iki tanım incelendiğinde ortak noktanın akıl yürütme olduğu görülmektedir. Farklar açısından bakıldığında Einstein’ın bilimi, düzensiz duyu verileri ile akıl yürütme arasındaki uyum sürecini kastettiği görülürken, Russell akıl yürütmenin, olgular arasındaki ilişkileri çözümlemede kullanıldığını ifade etmektedir. Bir başka ifade ile Russell’in bilim tanımı, olguların düzenlenmesi ile değil olgular arası ilişkileri belirleme ile ilgilidir (Yıldırım, 1998).

Yaşar (1998) geçerliği kanıtlanmış sistemli bilgiler bütünü olarak tanımladığı bilimin, günümüze kadar ortak bir tanımının yapılamadığını ifade eder ve bilimin tanımı için bilim adamlarının değişik tanımlarını verir. Bunlar;

1. “... nesnel sağlamlığı olan bilgiler bütünü”,
2. “neden-sonuç ilişkilerinin ifade edildiği sistematik bilgiler birikimi”,
3. “insanoğlunun biriktirdiği kaydedilmiş sistematik bilgi”,
4. “kanıtlanmış ve sistemli hale getirilmiş bilgiler ...” şeklindedir.

Tanımların hemen hemen hepsinde, bilimin bilgiyi elde edişi ya da bilimin elde ettiği bilginin bir özelliği ifade edilmektedir. Bir yerde bilimsel bilginin özellikleri ifade ediliyor denilebilir. Bunlar; bilginin sağlam olması, neden-sonuç ilişkisini içermesi, sistematik olması ve kanıtlanmış olmasıdır.

Bilim ile ilgili yapılan tanımları toplu bir bakış açısıyla değerlendirecek olursak bilim ve bilimsel etkinliğin daha çok doğa bilimleri ile özdeş olacak şekilde açıklandığı görülür. Bu durumun nedeni doğa bilimlerinin toplumsal (sosyal) bilimlerden önce doğmuş ya da yöntemlerinin daha önce belli çizgilere oturtulmuş olması olabilir (Günay, 2004). Toplumsal bilimler günümüze değin farklı isimlerle ifade edilmiştir. Bunlar sosyal bilimler, tarih-toplum bilimleri, kültür bilimleri, tin bilimleri, tarih bilimleri, insan bilimleri olarak ifade edilebilir. Bu ifadelendirmeler farklı felsefi tavır ve bilimsel anlayışlardan kaynaklanmaktadır. Nitekim Pozitivist gelenekte sosyal bilimler, Hermeneutik gelenekte tin bilimleri, Yeni Kantçı gelenekte kültür bilimleri, Marksist gelenekte tarih bilimleri adı kullanılmıştır. Tarih-toplum bilimleri adını ise Özlem (2003) yukarıdaki isimlerin hepsini kapsar ve hepsi karşısında da nötr kalacağını düşünerek kullanmıştır (Özlem, 2003).

Sosyal bilimler ifadesi ondokuzuncu yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal bilimler içindeki bölünmeler de ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında netleşme eğilimine girmiş ve 1850 ve 1945 yılları arasında ortaya çıkan bu bölünmelerle birlikte bu yeni alana sosyal bilimler adı verilmiştir (Gulbenkian Komisyonu, 2005). Sosyal bilimler dünyanın ve yaşamın insanî ve toplumsal yönlerini inceleyen bir akademik disiplinler grubuna verilen addır (<http1>). Bir başka ifade ile insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu süreç sonunda elde edilen dirik bilgiler bütünü sosyal bilimlerdir (Sönmez, 2005). Tanımların insan ve onun etkileşimini, kanıtlama ve disiplinleri içerdiği görülür. Bu bağlamda sosyal bilimler, insanın insanla ve çevresiyle etkileşiminden doğan bilgilerin insani ve toplumsal yönlerinin kanıtlama temel prensibi ile oluşturulan bilimler topluluğuna denilebilir.

Sosyal bilimlerin kapsamı içerisine giren disiplinler; antropoloji, iletişim bilimleri, ekonomi, eğitim bilimleri, coğrafya, tarih, uluslararası ilişkiler, dil bilimi, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji, müzikoloji, hukuk ve suç bilimidir. Bu disiplinlerin her biri insan olgusu üzerinde araştırmalar yapar. Birbirinden ayrıldıkları nokta insan olgusunda ele aldıkları boyuttur. Bu boyutlar şöyledir;